

Prof. UAM dr hab. Justyna Gulczyńska
Wydział Studiów Edukacyjnych
Uniwersytet im. A. Mickiewicza
W Poznaniu

Poznań, 3 maja 2022 r.

INSTYTUT PEDAGOGIKI
05. 05. 2022
W P Ł Y N Ę Ł O

Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Aleksandry Joanny Prus

pt. *Spółdzielczość uczniowska w Polsce w latach 1989-2016*, Szczecin 2022
przygotowanej pod kierunkiem naukowym prof. US dr hab. Elżbiety Magiery

Uwagi wstępne

Problematyka dotycząca spółdzielczości uczniowskiej jest zagadnieniem niezwykle interesującym i wyjątkowym, biorąc pod uwagę jego specyfikę w kontekście edukacyjno – wychowawczym. Spółdzielczość uczniowska bowiem, nie przywołując ujęć definicyjnych, to swoista „szkoła życia” dla uczniów, doświadczanie różnych form aktywności jej członków, a tym samym życiowe przygotowanie do odpowiedzialnej dorosłości. Podkreślić przy tym należy, że podjęcie badań nad problematyką spółdzielczości uczniowskiej w Polsce w latach 1989-2016, tzn. w okresie szczególnym dla państwa polskiego, w którym dokonywała się transformacja ustrojowa, a z nią wiele zmian w przestrzeni edukacji instytucjonalnej, to ogromne wyzwanie, zwłaszcza w kontekście kształtowania się nowych, odmiennych od dotychczasowych przepisów legislacyjnych, również, czy m.in. dla tego typu aktywności, a w związku z tym działalności oraz wszelkich okoliczności działań w tym zakresie samych uczniów i ich opiekunów. W ten sposób wielokontekstowe ujęcie zagadnień spółdzielczości uczniowskiej pozwala uchwycić jakże ważną tematycznie i czasowo przestrzeń dla kształtowania się życiowych postaw jej uczestników, tj. uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Podkreślić przy tym należy, że spółdzielczość uczniowska w nowej, innej, odmiennej, stanowiącej wyzwanie, rzeczywistości edukacyjno-wychowawczej lat 1989-2016 zaprezentowana w zakresach: gospodarczym, kulturalno-edukacyjnym, społecznie użytecznym, stanowi istotny, ważny wkład dla badań pedagogicznych.

Opinia nt. oryginalności, koncepcji pracy i zastosowanej metody badawczej

Problematyka podjęta w dysertacji doktorskiej jest zasadna, do tej pory bowiem nie powstały prace, które w sposób wyczerpujący prezentowałyby zagadnienie spółdzielczości uczniowskiej w Polsce w latach 1989-2016. Istnieją publikacje naukowe przedstawiające działalność spółdzielni uczniowskich w Polsce, ale dotyczą one innych okresów w dziejach Polski tj. lat 1918-1939 oraz lat 1945-1989. Wskazać tutaj można takich badaczy tej problematyki, jak Elżbieta Magiera (*Spółdzielczość jako forma edukacji w szkolnictwie polskim w Drugiej Rzeczypospolitej (1918-1939)*, Szczecin 2011), Irena Jundziłł (*Spółdzielnia uczniowska w szkole*, Warszawa 1988; *Wartości społeczno-wychowawcze spółdzielni uczniowskiej*, Warszawa 1972); Aleksander Kamiński (*Spółdzielnia uczniowska jako placówka wychowawcza*, Warszawa 1967), a także inni. Nie ma natomiast pracy, która prezentowałaby wskazaną w dysertacji problematykę w latach 1989-2016.

W części tej należy też podkreślić oryginalność pracy, która, pomimo dość długiej historii spółdzielczości uczniowskiej w Polsce, poruszaną problematyką podkreśla niezwykłość oraz swoistą innowacyjność działań uczniowskich na terenie szkoły. Ponadto bliska perspektywa czasowa uzasadnia jej aktualność, a tym samym zachęca do wykorzystania metod we współczesnej pracy edukacyjno-wychowawczej szkół. Spółdzielczość uczniowska bowiem wraz z wszelkimi formami jej działalności w sposób innowacyjny angażuje uczniów i ich opiekunów, najczęściej wychowawców, nauczycieli, w proces aktywności na polu spółdzielczym, promując tym samym i rozwijając wśród uczniów procesy uspołeczniania, edukuje ekonomicznie, kulturowo, społecznie. W obecnych natomiast czasach niezwyklej ekspansji, wielowymiarowości, względności, a także wręcz „ubezważniającego” dzieci i młodzież świata wirtualnego, istotne jest, aby młodych ludzi przygotowywać do umiejętności ważnych dla nich w przyszłości odpowiednich wyborów, decyzji, do rzeczywistego życia. Taką wartością jest z pewnością doświadczenie uczestnictwa w spółdzielczości uczniowskiej, które uczy jej aktywnych członków odpowiedzialności za powierzone zadania, pracy w zespole, tolerancji i uważności na innych, a także na bieżąco pokazuje konsekwencje wyborów i działań. Takie aktywności zdecydowanie przygotowują do odpowiedzialnego życia w dorosłości. Paradoksalnie też takie aktywności są oczekiwane i wręcz wymagane w dzisiejszym dorosłym życiu zawodowym.

Mgr Aleksandra Joanna Prus w pracy swej przeprowadziła liczne i ważne kwerendy archiwalne i biblioteczne. Wśród archiwaliów zasadnie znajdujemy wykorzystanie materiałów źródłowych przechowywanych w Archiwum Krajowej Rady Spółdzielczej (KRS) w Warszawie (wykorzystana dokumentacja, to m.in. apele do społeczności spółdzielczej

dorosłych dotyczące pomocy szkolnemu ruchowi spółdzielczemu, listy gratulacyjne, sprawozdanie z II Kongresu Spółdzielczości Uczniowskiej, protokoły z posiedzeń Komisji ds. Promocji Spółdzielczości Zgromadzenia Ogólnego Krajowej Rady Spółdzielczej, statut KRS, uchwały kongresów polskiej spółdzielczości uczniowskiej).

Kolejną grupę materiałów źródłowych pozyskano z Archiwum Fundacji Rozwoju Spółdzielczości Uczniowskiej (FRSU) w Krakowie (tutaj m.in. roczne sprawozdania oraz zestawienia merytoryczne i finansowe z działalności FRSU, zestawienia obrotów i zobowiązań, które pozwoliły na opracowanie historii Fundacji, regulaminy organizowanych konkursów, protokoły z posiedzeń jury i dyplomy uczestników konkursów, informacje o obowiązujących zasadach konkursów i liczbie ich edycji, dokumenty informujące o spółdzielniach uczniowskich biorących udział w konkursach w poszczególnych latach, informacje i multimedialne prezentacje dotyczące działalności niektórych spółdzielni uczniowskich, statuty spółdzielni uczniowskich, roczne sprawozdania spółdzielni uczniowskich, dokumenty zawierające informacje i sprawozdania dotyczące działalności powiatowych rad spółdzielni uczniowskich i powiatowych instruktorów spółdzielni uczniowskich, programy konkursów, sejmików, konferencji i kongresów spółdzielczych).

W rozprawie analizie poddane zostały również materiały źródłowe rękopiśmienne, jak: kroniki spółdzielni uczniowskich powiatu suskiego część I i część II; Kronika Spółdzielni Uczniowskiej „Pychotka” w Zespole Szkół Specjalnych nr 105 w Warszawie, Kronika Spółdzielni Uczniowskiej „Szarotka” w Zespole Szkół im. Bł. Ks. Piotra Dańkowskiego w Jordanowie.

W dysertacji wykorzystano też źródła normatywne, tj. podstawę prawną, jaka kształtowała się w Polsce w zakresie analizowanej i prezentowanej problematyki, tj. Ustawę z 16 września 1982 r. *Prawo spółdzielcze*, Ustawę z 20 stycznia 1990 r. o zmianach w organizacji i działalności spółdzielczości, Ustawę z 23 lutego 1991 r. o zmianie ustawy o fundacjach, Ustawę z 7 lipca 1994 r. o zmianie ustawy – *Prawo spółdzielcze* oraz o zmianie niektórych innych ustaw, a także warunkujące działalność spółdzielczości uczniowskiej trzy ustawy oświatowe, tj. Ustawę o systemie oświaty z 7 września 1991, Ustawę – przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego z 8 stycznia 1999 i Ustawę z 14 grudnia 2016 roku *Prawo oświatowe*. Jak informuje Autorka, wskazane przepisy prawa oświatowego wyznaczyły dla pracy trzy cezury czasowe i stały się podstawą do przejrzystej analizy i oceny działalności spółdzielni uczniowskich w Polsce w prezentowanym okresie.

Interesującym, wartym podkreślenia, wykorzystanym w dysertacji źródłem drukowanym są kalendarze wydawane przez ruch spółdzielczy publikowane w latach 1989-

2015, których treści były swoistymi przesłankami teoretycznymi dla ruchu spółdzielczego i źródłem wielu tzw. ciekawostek dotyczących spółdzielczości uczniowskiej.

Doktorantka przeprowadziła też kwerendę czasopism spółdzielczych zarówno tych będących organami organizacji spółdzielczych w Polsce, jak i pism pośrednich, głównie o zasięgu regionalnym.

Ważnym uzupełnieniem dla analizy pozyskanych źródeł stały się strony internetowe, w ramach których prezentowane są zagadnienia poświęcone spółdzielczości, tj. wybrane strony internetowe szkół podstawowych i ponadpodstawowych, w których funkcjonowały spółdzielnie uczniowskie, strony internetowe szkół, gdzie aktywnie działały Szkolne Kasy Oszczędności działające na zasadach spółdzielczych, strony internetowe banków spółdzielczych i inne poświęcone spółdzielczości.

Ponadto Doktorantka, poprzez aktywne uczestnictwo w kursie dla opiekunów Spółdzielni Uczniowskich i Szkolnych Kas Oszczędności w Krakowie w dniach 15-18.07.2018r., pozyskała tzw. źródła wywołane od instruktorów i opiekunów spółdzielni uczniowskich, co należy odczytać jako ważne dopełnienie analizy dokumentacji nt. podjętej w pracy problematyki.

Warto też podkreślić wynikającą ze zgłębnionych i wielokierunkowych kwerend, pozyskaną przez Doktorantkę wiedzę na temat braków dokumentacji, głównie dotyczącej danych liczbowych w zakresie statystyk działalności spółdzielczości uczniowskiej w Polsce, czy wiedzę na temat braku dokumentacji dotyczącej działalności Spółdzielni uczniowskich w Polsce w latach 1989-2016 w Muzeum Historii Spółdzielczości. To istotna informacja pozwalająca właściwie ustosunkować się do takich braków dokumentacyjnych w aktywności spółdzielczej, która pokazuje luki systemowe działań w tym zakresie.

Wiedza pozyskana przez Doktorantkę poprzez kwerendy archiwalne została z sukcesem uzupełniona wiedzą pozaźródłową poprzez pogłębioną analizę oraz interpretację wielu opracowań z zakresu literatury analizowanego przedmiotu badań.

Problematyka przedstawiona w dysertacji sytuuje ją w obszarze historii wychowania, w dyscyplinie pedagogika, w dziedzinie nauk społecznych.

Tytuł rozprawy został sformułowany jasno i precyzyjnie. Dotyczy on spółdzielczości uczniowskiej w Polsce w latach 1989-2016. Wskazana cezura czasowa w temacie pracy jest zasadna – jej początek, to rok 1989, tj. okres transformacji ustrojowej, kiedy upadł w Polsce komunizm i rozpoczął się ustrój demokratyczny. Pracę zamyka rok 2016, tj. wejście w życie nowej ustawy dotyczącej oświaty, tj. ustawy pt. *Prawo oświatowe*.

W ramach wskazanych dat granicznych, dla, jak stwierdzono we wstępie rozprawy doktorskiej „...usprawnienia redagowania tekstu...” oraz „celem uzyskania przejrzystości treści rozprawy” (s. 21 i 22 dysertacji), w pracy wyodrębniono trzy okresy szczegółowe, tj. lata 1989–1999, czyli okres od transformacji ustrojowej do reformy systemu oświaty wprowadzającej nową strukturę edukacji, lata 2000–2010, czyli pierwsza dekada nowego tysiąclecia, w której Polska weszła do Unii Europejskiej i w której realizowano założenia reformy z 1999 roku, lata 2011–2016, gdzie rok 2016 jako data kończąca analizę, to rok wydanie ustawy *Prawo Oświatowe*. Zaznaczyć przy tym należy, że wskazane podziały mają charakter nieostry i dotyczą tylko niektórych fragmentów pracy.

Autorka zastosowała w dysertacji metodę monografii historyczno-pedagogicznej o układzie problemowo-chronologicznym, wykorzystując w opracowaniu materiału badawczego metody: indukcyjną, dedukcyjną, statystyczną, porównawczą, progresywną, retrogresywną oraz filologiczną (leksykalną), co jest zasadne w tego typu pracach. We wstępie do dysertacji jasno został sformułowany główny problem badawczy oraz problemy szczegółowe, których rozwiązaniem są poszczególne rozdziały i podrozdziały pracy.

Ocena merytoryczna i formalna rozprawy

Pani Aleksandra Joanna Prus podjęła się zbadać spółdzielczość uczniowską w Polsce w latach 1989-2016, ze szczególnym uwzględnieniem jej znaczenia społecznego, kulturalnego, edukacyjnego. Problematyka zawarta w dysertacji pozwoliła na ukazanie dotychczas niezbadanych obszarów aktywności spółdzielni uczniowskich w prezentowanym okresie w Polsce. Ponadto wartością podjętych badań i przedstawionych w postaci dysertacji doktorskiej jej wyników jest ukazanie znaczenia takich przedsięwzięć i tego typu aktywności uczniów dla współczesnej edukacji instytucjonalnej.

Dysertacja doktorska mgr Aleksandry Joanny Prus składa się z sześciu rozdziałów, wstępu, zakończenia, wykazu bibliograficznego, spisu tabel, spisu skrótów, streszczenia w języku polskim oraz streszczenia w języku angielskim.

Wstęp pracy stanowi wyczerpujące, metodologicznie wyjaśniające wprowadzenie, w którym Autorka zaprezentowała uzasadnienie wyboru tematu, przedstawiła przedmiot i cele badań, wskazała problemy badawcze, wyjaśnienia terminologiczne, podstawy źródłowe pracy i opracowań oraz zastosowane metody badań i teren badań.

Rozdziały I i II rozprawy mają charakter wprowadzający w prezentowaną problematykę. W pierwszym z nich w oparciu o literaturę przedmiotu ukazana została geneza zagadnienia kształtowania się i rozwoju spółdzielczości uczniowskiej. W drugim natomiast

przedstawiono uwarunkowania działalności spółdzielni uczniowskich w Polsce w latach 1989-2016, nakreślając, choć dość skrótowo i wybiórczo, sytuację społeczno – polityczną, gospodarczą, kulturową, oświatową w Polsce we wskazanym okresie, a tym samym stworzono tło dla zaprezentowania zasadniczej treści rozprawy. Choć rozdział ten nie jest głównym zagadnieniem dla pracy, warto przy rozważaniu publikacji rozprawy doktorskiej, poddać tę część dysertacji jeszcze raz krytycznej analizie, zwłaszcza w kontekście rozdziału VI pracy.

Rozdział III dysertacji doktorskiej mgr Aleksandry Joanny Prus poświęcony został działalności spółdzielni uczniowskich w Polsce w latach 1989-2016, z wyodrębnieniem ich aktywności w szkołach podstawowych oraz w szkołach ponadpodstawowych. Jest on pierwszym z czterech zasadniczych rozdziałów prezentowanej dysertacji. W ramach analizowanych dwóch szczebli edukacyjnych, tj. podstawowego i ponadpodstawowego, Autorka skoncentrowała swą uwagę na zagadnieniach: form działalności gospodarczej spółdzielni uczniowskich; przedstawiła wynikającą ze statutów poszczególnych kooperatyw ich działalność kulturalno-edukacyjną oraz aktywność społecznie użyteczną; poddała też analizie oraz zaprezentowała Szkolne Kasy Oszczędności działające na zasadach spółdzielczych jako samodzielne organizacje szkolne. Rozdział ma znaczącą wartość analityczną – poznawczą oraz statystyczną. W zakresie szkół podstawowych analizie poddano 28 działających zrzeszeń szkolnych spółdzielni uczniowskich (w formie sklepików szkolnych, wytwórstwa, bufetu, kawiarni, herbaciarni, uprawy); przeanalizowano również działające na zasadach spółdzielczych 33 Szkole Kasy Oszczędności. W ramach szkół ponadpodstawowych analogicznie analizie poddano 41 zrzeszeń szkolnych o różnej formie działalności gospodarczej. W rozdziale dokonano analizy form działalności spółdzielni uczniowskich, z wyodrębnieniem ich aktywności w kolejnych wskazanych we wstępie okresach szczegółowych, przedstawiając też dominujące w działaniach SU wartości. Ciekawym dopełnieniem rozdziału jest zamieszczenie w przypisach pozyskanych dodatkowych informacji na temat danej kooperatywy, poprzez opisanie jakiejś charakterystycznej dla niej cechy lub działania. To niewątpliwie wzbogaca zasadniczą treść pracy. Przedstawiono również wynikającą ze statutów poszczególnych kooperatyw ich działalność kulturalno-edukacyjną oraz aktywność społecznie użyteczną. Poddano też analizie oraz przedstawiono Szkolne Kasy Oszczędności działające na zasadach spółdzielczych jako samodzielne organizacje szkolne. Ponadto niewątpliwą wartością tej części pracy są wykazy tabelaryczne zrzeszeń uczniowskich w latach 1989-2016 wraz ze wskazaniem szczegółowymi, tj. województwem, miastem, szkołą, nazwą, rokiem powstania. Wykazy te porządkują ogromną liczbę danych na temat spółdzielni uczniowskich zawartych w samej treści pracy.

Rozdział IV rozprawy zatytułowany „Konkursy spółdzielcze dla dzieci i młodzieży” prezentuje w trzech podrozdziałach organizowane w ramach spółdzielczości przedsięwzięcia konkursowe stanowiące czynnik wychowawczy i inspirujące do pracy w organizacjach. Autorka w części tej poddała analizie następujące przedsięwzięcia: „Młodzi spółdzielcy na ścieżkach zdrowia” i „Meldunek Spółdzielni Uczniowskiej na Złot w Buku”; Ogólnopolski konkurs na najlepiej pracującą Spółdzielnię Uczniowską; a także mający przede wszystkim wartość ekologiczną ogólnopolski konkurs pt. „Zdrowa Przyroda – Zdrowa Żywność – Zdrowy Człowiek”. Zbadanie tej części aktywności spółdzielczej stanowi niezwykle cenną wartość dla ukazania spółdzielni uczniowskich w Polsce. W ten sposób bowiem przedstawiono w rozdziale konkursową determinację członków spółdzielni uczniowskich i ich poziom zaangażowania w pracę na rzecz spółdzielni. Konkursy były zdecydowanym motywatorem do pracy, niemniej ich wartością było odsłonięcie przed uczniami ich własnego potencjału, który z sukcesem został zaprezentowany w pracy. Dodatkową wartością tej części dysertacji są tabelaryczne zestawienia kolejnych edycji konkursów wraz z liczbą uczestniczących w nich SU, a także wykaz laureatów danych edycji.

V rozdział dysertacji doktorskiej ukazuje ogólnopolskie i międzynarodowe spotkania w ramach spółdzielczości uczniowskiej. Zaprezentowane tutaj podrozdziały, to: ogólnopolskie sejmiki spółdzielczości uczniowskiej; kongresy spółdzielczości uczniowskiej; ogólnopolskie konferencje spółdzielczości uczniowskiej. W rozdziale tym Autorka dokonała analizy sejmików, kongresów oraz konferencji, uwypuklając charakterystyczne cechy poszczególnych spotkań. Wartością tekstu jest wykazanie wagi tego typu przedsięwzięć, podczas których ich uczestnicy mieli szansę zaprezentować się na forum, wymienić się doświadczeniami w działalności spółdzielczej, a także motywować się do dalszej pracy. Istotne jest m.in. wykazanie w tej części rozprawy mającej miejsce w roku 2008 podczas Kongresu Spółdzielczości Dorosłych ważnej z perspektywy spółdzielczości uczniowskiej roli i kierunków jej rozwoju, a także miejsca m.in. w takich obszarach, jak programy i systemy edukacji młodzieży. W tej części pracy, poprzez ukazanie ogólnopolskich spotkań aktywnych uczestników spółdzielczości, które miały przede wszystkim charakter analityczno-podsumowujący, dostrzec można różną dynamikę funkcjonowania spółdzielni uczniowskich w Polsce w latach 1989-2016 oraz jej przyczyny. To ważna perspektywa działalności zrzeszeń spółdzielczych, która ukazuje nie tylko ówczesny poziom zaangażowania i jego konsekwencji, ale również rysującą się przyszłość polskiego ruchu spółdzielczego.

Ostatni, tj. VI rozdział dysertacji doktorskiej mgr Aleksandry Joanny Prus poświęcony został instytucjom wspierającym spółdzielczość uczniowską w Polsce w latach 1989-2016.

W jego ramach Autorka zaprezentowała: Krajową Radę Spółdzielczą; Powiatowe i Wojewódzkie Rady Spółdzielczości Uczniowskiej; Fundację Rozwoju Spółdzielczości Uczniowskiej; periodyki polskiego ruchu spółdzielczego. Jest to istotna dla pracy analiza ukazująca poszczególne organizacje i ich poziom zaangażowania oraz dynamikę pracy na rzecz spółdzielczości uczniowskiej. Ważnym zaprezentowanym w tej części rozprawy zagadnieniem jest ukazanie przemian, jakie podejmowano w działalności spółdzielczej po roku 1989, tj. po czasie transformacji ustrojowej. Miało wówczas miejsce wiele przekształceń, likwidacji, ustanawiania nowych, często kontrowersyjnych przepisów prawa, co nie ominęło również przestrzeni spółdzielczości w Polsce, a z nią spółdzielczości uczniowskiej. Zaprezentowanie zatem z perspektywy często swoistej „walki” o zachowanie, przywracanie działań spółdzielczych w Polsce, ukazuje jakże istotną w funkcjonowaniu w przestrzeni polskiej działalność spółdzielczą, a z nią działalność spółdzielni uczniowskich. Opis ten stanowi też swoistą przestrożę i naukę dla właściwych działań w tym wymiarze w przyszłości. W ramach tej części dysertacji interesująca jest również analiza prasy spółdzielczej, tj. periodyków: „Tęcza Polska”, „Kurier Spółdzielczy”, „Społemowiec Warszawski”, a także z perspektywy nie tylko publikacyjnej, wizerunkowej oraz indentyfikacyjnej, ale w kontekście niniejszej rozprawy, głównie źródłowej, wydawane w ramach działalności spółdzielczej kalendarze, tj. Kalendarze Spółdzielcy, Kalendarz Ucznia, Kalendarz Młodego Spółdzielcy.

Bilans oceny i konkluzja

Rozprawa doktorska mgr Aleksandry Joanny Prus, to ważna praca monograficzna przedstawiająca spółdzielczość uczniowską w Polsce w latach 1989-2016, ze szczególnym uwzględnieniem jej wartości edukacyjno-wychowawczej. Doktorantka bardzo dobrze poradziła sobie z różnorodnym, często niepełnym materiałem źródłowym, dokonując skrupulatnych, wielowymiarowych kwerend. W wyniku swych zgłębnionych poszukiwań i analiz zaprezentowała rozprawę doktorską ukazującą pełen obraz spółdzielczości uczniowskiej w Polsce we wskazanym okresie. Co więcej obraz ten został przedstawiony na tle ówczesnej sytuacji społeczno-politycznej Polski oraz w tym kontekście działalności spółdzielczej w Polsce w ogóle, co czyni zaprezentowany przedmiot badań pełniejszym.

Rozprawa, co należy podkreślić, posiada bogatą i różnorodną bazę odwołań, która stanowi ważne dopełnienie dla pracy. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na zastosowane w części przypisów zapisy, które należałoby dopełnić. Np. w niektórych zapisach źródeł podstawy prawnej nie podano tytułu danego dokumentu, a jedynie dane dotyczące numeru dziennika, roku wydania, pozycji. Są to np. przypisy nr 27 do 34 we wstępie. Ponadto warto

też uzupełnić o tytuły stron zapisy przypisów, w których Autorka powołuje się na strony internetowe prezentujące dane placówki szkolne, organizacje, itp. Mgr A. J. Prus dokonała ogromnej pracy nad pozyskaniem informacji z poszczególnych stron internetowych. Brak natomiast wskazania w przypisach tytułów tychże stron, a jedynie adresy www. oraz daty dostępu, uszczupla wartość wykonanej kwerendy oraz ogranicza informacje na temat wskazanego źródła. Ponadto z racji charakteru takich źródeł, tj. pozyskanych z przestrzeni wirtualnej, warto precyzyjnie wypełniać ich zapisy, dla ewentualnych przyszłych zmian tychże adresów i w związku z tym przyszej możliwości dotarcia do tego typu źródeł. Uwaga powyższa jednak ma głównie charakter edytorko-informacyjny i nie wpływa na oraz nie umniejsza wartości całej pracy.

Warta zaakcentowania jest wykorzystana bogata bibliografia, w której m.in. w części prezentującej dokumentację źródłową Autorka precyzyjnie wykazała poszczególne rodzaje pozyskanych materiałów (tutaj również w części przedstawiającej źródła internetowe warto uzupełnić wykaz tychże adresów o tytuły wskazanych stron internetowych). Przedstawiony wykaz ukazuje różnorodność poszukiwań Autorki i dowodzi jej dociekliwości. Cała bibliografia stanowi wartościowe dopełnienie zasadniczej części pracy.

Konkludując stwierdzam, że mgr Aleksandra Joanna Prus przygotowała rozprawę doktorską, która stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Rozprawa ta odpowiada kryteriom dysertacji doktorskiej, które określone zostały w Ustawie z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 Nr 65 poz. 595 z późniejszymi zmianami, Dz. U. z 2017 r. poz. 1789, w związku z art.179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku Przepisy wprowadzające ustawę-prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. z 2018 roku, poz. 1669 z późn. zm.). Wnioskuje zatem o dopuszczenie mgr Aleksandry Joanny Prus do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

Justyna Gulczyńska